

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

Реєстраційний № _____

«___» _____ 20__р.

«___» _____ 20__р.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РУХЛИВИХ ІГОР. СКЛАДАННЯ
ЗБІРКИ РУХЛИВИХ ІГОР

Магістерська робота студентки
факультету дошкільної і
технологічної освіти
групи ЗДОМ-16
освітньо-кваліфікаційний
рівень «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Криворотової Альони Олександрівни

Керівник: старший викладач,
Чулошнікова М.О.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ	6
1.1. Поняття емоційного інтелекту, передумови його розвитку в дошкільному віці.....	6
1.2. Особливості формування емоційної сфери дітей середнього дошкільного віку.....	9
1.3. Емоційний інтелект в структурі особистості дитини дошкільного віку... 13	
Висновок з розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. ГРА ЯК ПРОВІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКА ТА ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ	20
2.1. Види ігор та окремі умови їх використання в дошкільній освіті	20
2.2. Педагогічний потенціал рухливих ігор в практиці роботи закладів дошкільної освіти.....	24
2.3. Умови вибору та використання рухливих ігор в роботі з формування емоційного інтелекту дітей середнього дошкільного віку.....	36
Висновок з розділу 2	41
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	50

ВСТУП

В Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що сучасна українська освіта, як рушійна сила розвитку громадянського суспільства, покликана «забезпечити підготовку освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання». [5].

Становлення сучасної людини як самодостатньої компетентної особистості, що є гармонійно розвиненою, передбачає, на думку фахівців, формування в першу чергу емоційного інтелекту як запоруки здатності до особистісної та соціальної рефлексії, здатності до керування емоціями, надання їм правильного тлумачення та вибудови власних поведінкових реакцій на їх основі.

Проте, в сучасному суспільстві дедалі активніше насаджується принцип раціонального ставлення до життя, натомість зникає традиція глибокого розуміння емоцій: щороку зростає кількість людей, що страждають на неврози, все частіше серед такої категорії людей зустрічаються діти. Причиною таких тривожних явищ, як стверджують фахівці, є неспроможність зрозуміти та ідентифікувати власні емоції та емоції оточуючих, невміння керувати власними емоціями, що, в свою чергу, є причиною підвищення рівня фрустрації, депресивності, емоційної напруги, дратівливості, нездатності до емпатії, руйнування міжособистісних відносин, і як наслідок - втрати фізичного та психічного здоров'я, унеможливлення соціалізації дитини тощо. [8, с. 122]

Життя сучасної дитини – дошкільника на сьогодні щільно пов'язано з використанням комп'ютерів, телефонів та інших гаджетів, що з одного боку, надають дитині можливість розширити горизонти пізнання світу, з іншого –

обмежують практику соціальної взаємодії, складаючи серйозну конкуренцію різноманітному міжособистісному спілкуванню з дорослими та однолітками.

Відповідно, перед педагогічною спільнотою України постає завдання ретельного вивчення та подальшої реалізації реалізації психолого – педагогічних умов для формування у дітей дошкільного віку емоційного інтелекту як запоруки подальшої їх успішної соціалізації. В умовах особистісно орієнтованого навчання і виховання на часі є пошук нових та оновлення відомих засобів формування в дітей дошкільного віку емоційної компетентності, що забезпечує успішність спілкування, подальшої соціалізації та соціальної взаємодії. [1, 10, 19, 29]

Актуальність теми нашої магістерської роботи, яку було сформульовано вище, посилюється суспільними потребами, пов'язаними зі збереженням психічного здоров'я дітей.

На підставі вивчення та аналізу психолого – педагогічної літератури з теми досладження, нами було зроблено висновок, що в останнє десятиріччя концепція емоційного інтелекту, як альтернативи традиційного інтелекту, стала активно поширюватись в психологічній науці. Психологічні закономірності розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку вивчали: Л. І. Божович, О. В. Запорожець, О. Л. Кононко, В. К. Котирло, Г. Д. Кошелєва, О. І. Кульчицька, В. С. Мухіна, П. М. Якобсон та ін.

Науковцями було виокремлено основні чинники розвитку емоційного інтелекту (особливості психічного розвитку дитини загалом, зміна видів діяльності,) визначено специфіку та відмінності його розвитку на різних вікових етапах, проте сфера вивчення умов та засобів розвитку емоційного інтелекту дошкільників є до сьогодні недостатньо розробленою. у яких формуються емоційні процеси, специфікою взаємодії дитини зі світом людей та предметів; по-друге, спостерігаються значні відмінності в розвитку емоційної сфери дитини на різних вікових етапах. [25, с. 5]

Отже, відповідно до вищезазначеного, нами було визначено **мету дослідження:** теоретично обґрунтувати та емпірично визначити особливості

становлення та розвитку емоційного інтелекту в середньому дошкільному віці, з'ясувати педагогічний потенціал рухливих ігор в процесі формування емоційного інтелекту дітей середнього дошкільного віку.

Відповідно до поставленої мети, сформульовано наступні **завдання** дослідження:

- вивчити та узагальнити друківані та інтернет – джерела з теми дослідження;

- проаналізувати сутність поняття та структуру емоційного інтелекту, його роль в формування особистості дошкільника;

- визначити особливості формування емоційного інтелекту в середньому дошкільному віці;

- дослідити та систематизувати функціональний потенціал рухливих ігор як виду провідної діяльності дітей дошкільного віку;

- теоретично обґрунтувати основні умови використання педагогічного потенціалу рухливих ігор в процесі формування особистості дитини.

- укласти картотеку рухливих ігор для розвитку емоційного інтелекту у дітей середнього дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – умови та чинники розвитку емоційного інтелекту дітей середнього дошкільного віку

Предмет дослідження – рухливі ігри як засіб формування емоційного інтелекту у дітей середнього дошкільного віку.

Методи дослідження

- *емпіричні*: аналіз теоретичної, нормативної та методичної літератури з теми курсового дослідження;

- *теоретичні*: узагальнення та систематизація психолого-педагогічної літератури; інтерпретація першоджерел.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел (35 позицій), додатків. Загальна кількість сторінок без додатків _____

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

1.1. Поняття емоційного інтелекту, передумови його розвитку в дошкільному віці

Проблема вивчення та розвитку емоційного інтелекту нині є досить актуальною і відбивається у дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців. В сучасних роботах психологів розглядаються питання про природу та структуру емоційного інтелекту, про зв'язок понять «інтелект», «соціальний інтелект», «емоційний інтелект», тощо.

При цьому зазначимо, що емоційний інтелект – достатньо нове поняття для широкого загалу практиків в галузі вітчизняної педагогіки, проте науковці – теоретики зазначають, що розробку та ретельне вивчення цього феномену розпочато було ще в 1990 році, коли П. Саловей та Д. Майєр оприлюднили своє дослідження під назвою «Емоційний інтелект», [7, с. 21] яке стало першою публікацією на означену тему.

Отже, надамо визначення поняттю «емоційний інтелект» згідно вищезазначеної публікації: «емоційний інтелект — це здатність людини усвідомлювати власні емоції, керувати ними, а також розпізнавати емоційні стани оточуючих. [7, с. . 94]. Також в науковому дискурсі було застосовано та закріплено термінологічне скорочення: EQ, що позначало показник емоційного інтелекту людини, також було відмічено, що люди з високим рівнем EQ здатні точно ідентифікувати власні емоції та почуття інших людей, можуть опановувати сильні емоції та керувати своєю емоційною сферою, безпосередньо впливати на почуття інших, відзначаються емпатією та здатністю до співчуття. Звдяки таким властивостям, поведінка людини стає більш адаптивною, її спілкування стає різноманітнішим, конструктивним та результативним, досягається встановлення дружніх глибоких взаємин з оточуючими та близькими людьми. [24, с. 166]

Засновники моделі «емоційного інтелекту» Д. Майер і П. Селовей виділяють чотири його складові:

- точність оцінки та вираження емоцій. Це вміння є здатністю визначити емоції за фізичним станом та думками, за зовнішнім виглядом та поведінкою.

- використання емоцій у розумовій діяльності. Емоції звертають нашу увагу на важливі події, вони готують нас до певних дій та впливають на наш розумовий процес.

- розуміння емоцій. Емоції – не випадкові події. Їх викликають певні причини, вони змінюються за певними правилами.

- управління емоціями. Ця здатність відноситься до вміння використовувати інформацію, яку дають емоції, викликати емоції або уникати їх залежно від їх інформативності або користі; керувати своїми та чужими емоціями. [12, с 4].

Эмоциональный интеллект (ЭИ) — совокупность навыков, способностей, с помощью которых человек может понимать собственные и чужие чувства, учиться управлять ими.

Емоції-короткочасні психічні прояви, що виникають під впливом зовнішніх або внутрішніх подразників. Зароджуються вони просто-з навколишнього світу приходить сигнал, який активізує роботу певних відділів головного мозку.

Приблизно з 2002 року поняття емоційного інтелекту стало активно застосовуватися в межах наукового дискурсу в теорії дитячої психології та педагогіки. Науковцями було доведено, що високі показники емоційного інтелекту позитивно позначаються на фізичному та психічному розвитку дитини (С. Андерсон, Г. Березюк, Ф.Дін, В.Стрельніков, О. Філатова, Д. Гоулман, С.Вольф, К.Коган, Р.Купер та ін.); в освітньому процесі (О. Айгунова, Е.Аронсон, В.Зелюк, І.Калініченко, М.Манойлова, О.Новак, Н.Самуйлова, Є. Штонда та ін.); процесі міжособистісної взаємодії та соціалізації дошкільника в цілому (Е. Власова, Н.Коврига, Д.Люсін, М.

Манойлова, В.Овсянникова, Т.Шемякіна та ін.); на адаптаційному потенціалі дитини (Р. Бар-Он, М.Бреккет, С. Дерев'янка та ін.); а також є передумовою розвитку моральності, детермінантою емоційного самоконтролю (І. Аршава, В.Житарюк, М. Кузнецов, Т.Пашко та ін.).

Формування емоційного інтелекту відбувається відповідно до поступового розвитку його чотирьох базових функцій: самосвідомість, самоконтроль, соціальна чуйність, управління відносинами. На першому етапі відбувається становлення образу "Я", розуміння того, як влаштований власний психологічний світ, надалі формується здатність вправлятися зі своїми почуттями та бажаннями, потім - (вміння встановлювати контакти з різними людьми, і нарешті - здатність до співпраці, вміння підтримувати, розвивати, зміцнювати контакти. [13, с. 6].

В наш час в науково – методичній літературі порушується проблема формування та подальшого розвитку емоційного інтелекту, що обумовлена, перш за все, різноманіттям підходів до розуміння цього феномену (Н.А. Батурич, Я.М. Куценко, Л.Г. Матвеева, Р.Д. Робертс та інші).

Результати вивчення цього питання підтверджують можливості продуктивного розвитку емоційного інтелекту, зокрема, за допомогою спеціального організованого педагогчного впливу або організації ігрової діяльності дошкільників. І.М. Андреева розглядає біологічні та соціальні передумови формування та розвитку емоційного інтелекту [20, с 115]. До біологічних передумов належать: рівень емоційного інтелекту батьків, правопівкульний тип мислення, властивості темпераменту. Соціальні передумови включають ступінь розвитку самосвідомості, впевненість у своїй емоційній компетентності, рівень освіти батьків та сімейний дохід, гендерні особливості виховання, локус контролю, релігійність та інші [20, с. 28].

1. 2. Особливості формування емоційної сфери дітей середнього дошкільного віку

На основі вивчення та аналізу психолого-педагогічної літератури з означеної проблеми, виокремимо основні тенденції, які простежуються в емоційному розвитку дошкільників. Насамперед зазначимо, що емоції і почуття дитини дошкільного віку стають складнішими, порівняно з особливостями їхнього розвитку в ранньому віці, однак носять переважно ситуативний характер. Зумовлені вони передусім розширенням її спілкування з людьми, оволодінням мовними засобами та розвитком елементів самостійності. Справді, саме в цей віковий період відбувається соціалізація емоційної сфери. Найбільш яскраво емоції і почуття виявляються передусім у сфері стосунків із близькими людьми (батьками, вихователями, друзями).

Психологи [6; 9; 24. 31, 33, 35] наголошують, що в цей віковий період спостерігається загалом:

- яскрава емоційна забарвленість пізнавальних процесів (відчуття, сприймання, мислення, уяви);
- емоційна насиченість різних видів діяльності, особливо ігрової діяльності та процесу спілкування з дорослими і ровесниками.

При цьому «відбувається зміна змісту афектів, яка виявляється насамперед у виникненні особливих форм співпереживання, співчуття до інших людей, задля яких виконуються дії» [2, с. 65];

- дитина оволодіває «мовою» емоцій і почуттів. Вона вчиться за допомогою міміки, жестів, рухів, інтонацій голосу виражати свої переживання;

- при цьому емоційні переживання дедалі більше набувають вербалізованого характеру (наприклад, «Я ображений на тебе», «Мені боляче!»), хоча висловлювання дитини, які позначають ці емоції, ще досить лаконічні;

- спостерігається безпосередність емоційної поведінки та неприховування емоційних переживань, хоча дитина поступово оволодіває умінням стримувати бурхливі, різкі прояви своїх почуттів. Таким чином,

дитина починає розуміти, як треба поводитись в певній ситуації, у неї з'являються перші ознаки вольової регуляції;

- розвиваються соціальні емоції, формуються вищі почуття, а саме: моральні (хороший-поганий, добрий-злий), естетичні (гарний-негарний, приємний-неприємний) та інтелектуальні (здивування, зацікавлення, радість успіху)

Основним джерелом, яке забезпечує їхній розвиток, є ігрова діяльність як провідна на певному віковому етапі [16, с. 275]. Саме в грі дитини дошкільного віку особливо яскраво проявляється почуття допитливості, яке стимулює пізнавальну активність дитини, бажання отримати відповіді на численні запитання, що стосуються навколишньої дійсності. У дошкільному віці подальшого розвитку набуває вміння розпізнавати емоції за характерними зовнішніми ознаками (мімікою, жестами, загальними особливостями поведінки). [27, с. 39]

Дослідники вивчаючи особливості розпізнавання та розуміння емоцій дітьми дошкільного віку, стверджують, що розвиток у дітей цих навичок можна охарактеризувати як поступовий перехід від «зовнішньої» орієнтації, коли дитина сприймає емоцію як реакцію на ту чи іншу ситуацію, до «внутрішньої», коли дитина бере до уваги як соціальну ситуацію загалом так і бажання та потреби людей. Це дозволяє дитині, на нашу думку, більш диференційовано сприймати і визначати емоційні стани як свої, так і інших людей, розуміти прояви емоційних переживань, зокрема більш складні комплекси емоцій, усвідомлювати причини їх виникнення. Окрім цього, синхронно зі ступенем ускладнення діяльності дитини і віддалення її початкових дій від кінцевих результатів, змінюється місце емоцій у часовій структурі діяльності і вони починають випереджувати хід виконання задачі, що розв'язується наразі [17, с. 16].

На цій основі формується особлива психічна діяльність – емоційна уява, яка є сплавом афективних та когнітивних процесів (Л. С. Виготський, О. В. Запорожець). Це емоційне випередження дозволяє дитині попередньо

програти в уяві різні варіанти своїх дій, при цьому не тільки заздалегідь уявити можливі наслідки цих дій, а й пережити їх. Таке емоційне випередження, на думку О. В. Запорожця, має вирішальне значення у формуванні в дошкільника моральної поведінки. Водночас уже в молодшому дошкільному віці починає закладатися здатність до емоційної децентрації, що передує інтелектуальній децентрації, становлення якої відбувається у старшому дошкільному віці (О. В. Запорожець). Це має важливе значення для соціальної взаємодії, адже спроможність дитини відволікатись від власних емоційних переживань і сприйняти емоційний стан іншої людини, забезпечує успішність її спілкування з близькими людьми.

Поряд із розвитком уміння розпізнавати та розуміти емоції у старшому дошкільному віці відбувається становлення довільної регуляції емоцій та поведінки. На думку Л. І. Божович [32, с. 84], довільність є психологічним новоутворенням, яке виникає у процесі розвитку афективно-потребової сфери, і забезпечує готовність дитини до школи. Психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку досліджував М. Шуть [35]. Учений стверджує, що готовність дитини орієнтуватися на іншу людину і враховувати її емоційний стан у своїй діяльності та спілкуванні є найважливішим емоційним новоутворенням, яке відображає рівень розвитку і формування емоційного інтелекту старших дошкільників. Встановлено, що до структури емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку входить три компоненти:

- спрямованість уваги дитини на світ людей і світ емоцій;
- емоційна орієнтація на іншого;
- готовність дитини враховувати емоційний стан іншого у своїй діяльності [5, с. 11].

Ці наукові положення є важливими для нас у контексті нашого дослідження вікових передумов розвитку емоційного інтелекту в середньому дошкільному віці. У дошкільному віці розширюється та збагачується емоційний досвід дитини, формується емоційне ставлення до себе, інших

людей та навколишньої дійсності загалом, що відображається в особливостях емоційної поведінки дитини у процесі соціальної взаємодії та спілкування з іншими дітьми й дорослими.

1. 3. Емоційний інтелект в структурі особистості дитини дошкільного віку

2.

Як було нами зазначено в попередньому розділі, в дошкільному віці суттєвих змін зазнає емоційно-вольова сфера дітей. Період дошкільного дитинства можна назвати віком пізнавальних емоцій, до яких відносяться почуття здивування, зацікавлення, допитливість. Діяльність дітей, стосунки з дорослими й однолітками, реакції на нові обставини, ставлення до персонажів казок, розповідей сповнені емоцій і почуттів, що спонукають активно сприймати світ, стимулюють вплив на пізнавальні та інші психічні процеси, виробляють індивідуальне ставлення та сприйняття світу, мотивують їхні вчинки.[26, с. 327]

На сьогоднішній день велика увага приділяється проблемі розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку, оскільки саме в цей період, на думку вчених, відбувається формування емоційної сфери як такої. Більш того, вони вважають, що розвиток емоційного інтелекту в дошкільному віці може привести до успіху в подальшому житті в цілому.

Важливо, щоб дитина опанувала здібностями емоційного інтелекту, а саме:

- умінням контролювати свої почуття так, щоб вони не "переливалися через край";
- здатністю свідомо впливати на свої емоції;
- умінням визначати свої почуття і приймати їх такими, якими вони є (визнавати їх);
- здатністю використовувати свої емоції на благо собі і оточуючим;
- умінням ефективно спілкуватися з іншими людьми, знаходити з ними спільні точки дотику;
- здатністю розпізнавати і визнавати почуття інших, представляти себе на місці іншої людини, співчувати їй. [17, с. 22]

Емоційність є основною психофізіологічною особливістю дитячого віку, і її вікові зміни зумовлюють своєрідну поведінку дітей на різних етапах

їх розвитку. Почуття у дошкільників стають глибшими, стійкішими, раціональнішими. Велике значення для нормального психічного розвитку і життєдіяльності має емоційне благополуччя, яке залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. На перебудову психічних процесів, формування довільної поведінки впливає воля дитини [18].

Саме в дошкільному віці, як було зазначено вище, формується світ емоцій та почуттів дитини, визначаються її прагнення, закладається базис особистісної культури, що включає в себе цінності та переживання. Завдяки емоціям всі види пізнавальних процесів набувають вибіркової та певної спрямованості. Емоції впливають на всі компоненти пізнання: відчуття, сприйняття, увага, пам'ять, мислення, мовлення.

Діти дошкільного віку вирізняються недостатньою сформованістю емоційно – мотиваційні установки стосовно себе, а також оточуючих – однолітків та дорослих; також вони мають недостатньо розвинуті позитивні риси характеру, нестійкі навички спілкування в різних життєвих ситуаціях з однолітками, педагогами, батьками та іншими людьми з орієнтацією на метод переживання. А ці порушення заважають нормальному психічному, розумовому, фізичному, емоційному розвитку дитини. Педагоги повинні покласти на необхідності систематизування розвитку соціального та емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Досвід емоційного ставлення до світу, який набуває в дошкільному віці, на думку психологів, є міцним і набуває характеру установки. [15, с. 69]

Наявність високого рівня IQ у людини ще не є показником її успішної та результативної соціалізації, успішності її життєвого шляху, оскільки підґрунтям всіх особистісних досягнень людини є процес соціальної взаємодії, в структурі якої емоційний інтелект займає провідне місце. скільки дітям необхідно вивчати свій організм і навколишній світ, настільки їм також необхідно вивчати і свій внутрішній світ. Відповідно, тільки удосконалення логічного мислення і кругозору дитини ще не є запорукою її майбутньої успішності в житті. Тому в період дошкільного дитинства важливо

приділяти увагу формуванню та опануванню певними здібностями емоційного інтелекту, а саме:

- умінням контролювати свої почуття так, аби вони не "переливалися через край";
- здатністю свідомо впливати на свої емоції;
- умінням визначати свої почуття і приймати їх такими, якими вони є (визнавати їх);
- здатністю використовувати свої емоції на користь собі і оточуючим;
- умінням ефективно спілкуватися з іншими людьми, знаходити з ними спільні точки дотику. [31]

Емоції – особливий клас суб'єктивних психологічних станів, що відбиваються в формі безпосередніх переживань, відчуттів приємного і неприємного, ставлення людини до світу і людей, процес і результати його практичної діяльності. До класу емоцій відносять настрої, почуття, афекти, пристрасті, стреси. Це так звані «чисті» емоції. Вони включені у всі психічні процеси і стани людини. Будь-які прояви його активності супроводжуються емоційними переживаннями. [31]

Це відбувається через те, що мозок та нервова система дитини ще дуже незріла і збудження відбувається дуже швидко, до того ж малюк ще не має здатності до саморегуляції: він не може за власним бажанням припинити злитися чи засмучуватися. Здатність до свідомого самоконтролю у дітей з'являється після 7-8 років, коли дозріває кора головного мозку, яка відповідає за саморегуляцію та логічні дії. Але для цього необхідно створити сприятливі умови, серед яких – приклад батьків щодо керування власним емоційним станом, простір для емоційного самовираженні і, водночас, допомога заспокоїтись та врівноважити емоційний стан. [26, с. 301]

Для того, щоб розвивалась саморегуляція, необхідно навчити дитину розрізняти власні емоційні переживання, давати їм назву, озвучувати настрої й почуття. Тож перш за все почніть пояснювати дитині що вона відчуває в момент сильних емоцій: «ти засмучена», «тобі хотілося ще цукерку і ти

образився, що мама більше не дозволяє», «ти хотів би ще погуляти і тому злишся, що час іти додому». Також необхідно практикувати таку ж навичку і по відношенню до власних емоційних станів («я засмучена, тож хочу трохи побути на самоті», «мене злить, коли я мушу повторювати декілька разів одне й те саме»).

Висновок з розділу 1.

Проблема вивчення та розвитку емоційного інтелекту нині є досить актуальною і відбивається у дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців. В сучасних роботах психологів розглядаються питання про природу та структуру емоційного інтелекту, про зв'язок понять «інтелект», «соціальний інтелект», «емоційний інтелект», тощо.

Період дошкільного дитинства – це період активного формування та розбудови емоційної сфери дитини, його розвитку як носія унікальних компетентностей та властивостей, що є унікальними на кожному віковому періоді розвитку.

Так, у дітей середнього дошкільного віку проявляються певні особливості формування його емоційної сфери, а саме:

- фон сприйняття дійсності є більш спокійним та врівноваженішим, порівняно з попередніми віковими періодами;
- емоційність дітей цього віку зумовлена уявленнями, що поступово розвиваються, доповнюючи та розгортаючи одне одного: бажання-уявлення – дія – емоція;
- емоційні процеси набувають дедалі більшої врегульованості;
- активно трозвивається емоційне передбачення (уявлення про те, як буде оцінено результат діяльності з боку дорослих);
- першою ланкою в ланцюжку емоційних реакції постає афект;
- відбувається перехід від бажань (мотивів), спрямованих на предмети, до мотивів, спрямованих на властивості та якості предметів та на кінцевий результат володіння цими предметами;
- самооцінка тяжіє до завищеної, оскільки вона на цьому віковому етапі має допомогти опанувати нові види діяльності без сумнівів та страху.
- з'являється здатність здійснювати самооцінку, але тільки в сфері поведінкових реакцій.

Дошкільний вік – це період інтенсивного емоційного розвитку дитини, період формування його вищих емоцій. У цей час відбувається збагачення і насичення різноманітністю емоційного життя, що пов'язано з процесом статевого дозрівання і чуттєвим впливом навколишнього середовища.

Емоційні процеси в середньому дошкільному віці стають більш зрівноваженими, проте залишаються підвищено насиченими та поволі раціоналізуються через осмислення характеру власних вчинків та мотивів. В дошкільному віці бажання, спонуки та мотиви дитини поступово поєднуються з його уявленнями, завдяки чому уявлення перебудовуються та трансформуються. Відбувається перехід від бажань (мотивів) до усвідомленого вибору способу дії відповідно до рефлексії та вмінню оцінити або передбачити емоційну реакцію оточуючих на алгоритм поведінки.

У дітей середнього дошкільного віку добре розвинені такі емоції, як заздрість, гнів, страх, переляк, сором, радість, любов, збентеження і сором'язливість. Це той період, в який діти можуть розвинути свій емоційний інтелект, знайти так звані хороші емоційні звички – навички, пов'язані з отриманням і проявом емоційних станів, познайомитися зі способами зняття напруги і управління емоціями. Накопичені в цей період навички мають вирішальний вплив на все подальше життя людини.

Метою вихователя дошкільного з акладу має бути не безумовне придушення емоцій, а формування у дитини здатності до збереження їх рівноваги і управління ними, тому що кожна емоція має свою цінність і значення. Завжди слід пам'ятати, що зайве «погашення» емоцій, перш за все у дітей, може викликати апатію, а їх безперешкодний прояв – привести до формування патологічної поведінки навіть у дорослої людини. Тому так важливо вже з малих років навчити дітей способам приборкання своїх емоцій. Діти повинні знати, що людина не може вплинути на те, коли і які почуття у нього виникнуть, але він може вирішити, як довго їх утримувати. Крім того, діти повинні знати, що схвалити можна всі емоції, але певну

поведінку слід обмежити. Важливо, щоб прояв дитячих емоцій був адекватним у конкретній ситуації [13].

Сьогодні вже доведено, що на формування емоційного інтелекту впливає розвиток таких особистісних якостей, як емоційна стійкість, позитивне ставлення до себе і емпатія. Таким чином, розвиваючи ці якості дитини, можна підвищити рівень його емоційного інтелекту. Цим обґрунтована необхідність розробки системи педагогічних заходів, яка спрямована на розвиток емоційної сфери дошкільника, виховання доброзичливого ставлення до однолітків.

Таким чином, аналізуючи дослідження емоційного інтелекту науковців за останні роки, можна зробити висновок про підтвердження можливості розвитку емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку при правильно організованому освітньому середовищі та за умови врахування індивідуальних особливостей розвитку дитини та з огляду на передумови формування емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект представляє складне інтегративне утворення, що включає сукупність когнітивних, поведінкових і емоційних якостей, завдяки яким відбувається усвідомлення, розуміння і регуляція своїх емоцій і емоцій оточуючих, що впливають на особистісний розвиток і міжособистісну взаємодію, тому розвиток емоційного інтелекту, в основному, включає роботу над цими компонентами. Рівень розвитку емоційного інтелекту і його особливості залежать від наступних факторів: когнітивні здібності, уявлення про емоції, особливості емоційного реагування.

РОЗДІЛ 2. ГРА ЯК ПРОВІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКА ТА ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ

2.1 Види ігор та окремі умови їх використання в практиці педагогічної діяльності

Гра посідає важливе місце в освітньому процесі. Історія виникнення та розвитку гри така ж давня, як і історія людства. Проте, вона не втрачає актуальності. Гра еволюціонує, набуваючи сучасних форм і з успіхом задовольняючи найрізноманітніші потреби навчального, розвивального, розважального напрямів діяльності. І це безперечний факт, адже саме ігрові форми якнайкраще дозволяють стимулювати розумову діяльність дітей, виявити та розвинути їхні здібності та творчу активність, стимулювати розвиток емоційної сфери, створити умови для успішної подальшої соціалізації дошкільника.

Одним з основних засобів розвитку емоційної сфери дошкільника є гра. До гри дітей спонукає прагнення знайомитися з навколишнім світом, активно діяти в спілкуванні з дорослим та однокласниками, брати участь в житті дорослих, здійснювати свої мрії, вступати в процес соціальної взаємодії.

Розробкою психологічної теорії дитячої гри займалися видатні вітчизняні психологи Л. С.Виготський, А. Н. Леонтьєв, А. В. Запорожець, П. Я. Гальперін, Д. Б. Ельконін.

Гра дошкільника насичена найрізноманітнішими емоціями: здивуванням, хвилюванням, радістю, захопленням. І це дає можливість використовувати ігрову діяльність не тільки для розвитку і виховання особистості дитини, але і для профілактики і корекції його психічних станів, в тому числі і для розвитку емоційної сфери дошкільників. [2, с. 184]

Відповідно до різних видів та груп, до яких належить певна гра, вона може виконувати різні функції та вирішувати різні педагогічні задачі.

Одна з перших класифікацій ігор належить К. Гросу, який поділяв ігри на дві групи:

- експериментальні («ігри звичайних функцій»). До них належать сенсорні, моторні, інтелектуальні, афективні ігри, вправи для формування волі. На думку Гроса, у своїй основі ці ігри мають інстинкти, що забезпечують функціонування організму як цілісного утворення і визначають зміст ігор;
- спеціальні («ігри спеціальних функцій»). До цієї групи належать ігри, під час яких розвиваються необхідні для використання в різних сферах життя (суспільного, сімейного) часткові здібності, їх поділяють за інстинктами, які в дітей проявляються і вдосконалюються.

Класифікація С. Новосьолової, маючи у своїй основі організаційно-функціональне джерело ігор, розрізняє:

1. самостійні ігри (виникають з ініціативи дітей):

- ігри-експериментування;
- сюжетні ігри (сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані);

2. ігри, що виникають з ініціативи дорослого, який використовує їх з освітньою та виховною метою:

- навчальні ігри (дидактичні, сюжетно-дидактичні, рухливі);
- розважальні ігри (ігри-забави, ігри-розваги, інтелектуальні, святково-карнавальні, театральні-постановні);
- ігри, що мають своїм джерелом історичні традиції етносу (народні). (Додаток А).

Проте, сучасна педагогічна наука найчастіше послуговується такою класифікацією ігор: (Додаток Б)

1. Творчі ігри. До них належать режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструкційні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2. Ігри за правилами. Цю групу утворюють рухливі (великої, середньої, малої рухливості); сюжетні, ігри з предметами; з переважанням основного

руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані).

Окрему групу становлять народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові). Кожна класифікація є досить умовною і не вичерпує всього різноманіття ігор.

Ігри з правилами (друга група в традиційній класифікації) підрозділяються на ігри навчальні (дидактичні, музичні, комп'ютерні, рухливі).

Виокремлюють кілька класифікацій видів рухливих ігор залежно від ознак, що покладена в основу тієї чи іншої класифікації. Насамперед це рухливі ігри з простими та складними правилами. В іграх з простими правилами саме правило підказує дитині її дії у грі: "Потяг", "Коники". У цих іграх всі діти виконують однакові рухові дії, - їх використовують переважно у роботі з дітьми молодшого дошкільного віку.

У наступній класифікації всі рухливі ігри, залежно від характеру рухових дій, поділені на такі види: сюжетні і несюжетні ігри, ігрові вправи, ігри-естафети та ігри з елементами спорту, ігри-атракціони. В основу сюжетних ігор покладено певний сюжет, наприклад: "Сонечко і дощик", "Гуси-лебеді", "Вовк у рову" тощо. Сюжет та правила гри обумовлюють характер рухів дітей. Такі ігри переважно колективні (від 5 до 25 учасників). Сюжетні ігри використовуються в усіх вікових групах ЗДО.

Несюжетні ігри - це ігри на кшталт ловлення, наприклад "Квач" та "Піжмурки". Вони не мають сюжету, - в їх основу покладено лише рухові дії. До несюжетних належать ігри з використанням різних предметів: "Кільцекид", "Школа м'яча" тощо. У цих іграх виконуються конкретні рухові завдання: накинути кільце на палицю, потрапити кулькою в кеглі. Треба зазначити, що такі ігри вимагають самостійності від дітей, швидкості, орієнтації в просторі. Несюжетні ігри частіше за все використовуються у середньому і старшому дошкільному віці.

Ігри спортивного характеру: городки, волейбол, баскетбол, футбол, (більшість з них вводяться із старшої групи.) Також ігри-естафети, які застосовуються в роботі з дітьми середнього та здебільшого у старшому дошкільному віці.

Ігри - атракціони належать ігри естафетного характеру з елементами змагань (стрибки на одній нозі - другу тримає товариш; закидання м'яча в рухому ціль; перетягування канату, ходьба на низьких ходулях) - "Бій півнів", "Пес".

Ігри-естафети - це безсюжетні рухливі ігри з правилами, емоційного характеру, які побудовані на елементах змагань в різних основних рухах, часто в складних умовах. Проводяться тільки в старшому дошкільному віці. Найкраще їх проводити в I половину дня, бо це велике навантаження на психіку дітей, які розуміють, що треба виконувати рухи змагаючись. Якщо діти справляються із завданням в процесі змагання, то, значить, вони не просто закріпили основний рух, а цей рух у них перетворився в навичку.

За ступенем фізичного навантаження рухливі ігри поділяють на групи великої, середньої і малої рухливості. До ігор великої рухливості належать ті, в яких активну участь бере вся група і зміст яких становлять інтенсивні рухи - біг, стрибки у поєднанні з іншими основними рухами ("Снігурі і кіт", "Жаби і чапля", "Рибалки і рибки"). В іграх середньої рухливості беруть участь всі діти, але характер рухів спокійний: метання, ходьба, переступання через предмети ("Зозуля", "Море хвилюється"). До цих ігор належать всі хороводні ігри. Ігри малої рухливості передбачає участь частини дітей або однієї дитини - інші спостерігають, рухи виконуються у повільному темпі ("Знайди і промовчи", "Чий голос ти почув?", "Кого не стало?").

2. 2 Педагогічний потенціал рухливих ігор в практиці роботи закладів дошкільної освіти

В педагогіці існує чимало засобів, які допомагають вплинути і розвивати саме емоційний інтелект дошкільників. На сьогоднішній день існує тенденція до зростання кількості дітей дошкільного віку з проблемами у соціально-емоційному та інтелектуальному розвитку. Постає проблема надання ефективної психолого-педагогічної допомоги дітям. Тому зростає інтерес до використання різного виду ігор, як універсального методу вільного самовираження дитини та гармонізації тих сторін особистості, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів. Ми розглянемо деякі з вищевказаних і детально зупинимось на одному. З видів ігор – рухливих іграх.

Взагалі, ігрова терапія.– метод психотерапевтичного впливу на дітей і дорослих з використанням гри. У сучасній психокорекції гра використовується в груповій психотерапії і соціально-психологічних тренінгах у вигляді спеціальних вправ, завдань на невербальні комунікації, розігруванні різних ситуацій і ін. Гра коригує придушені негативні емоції, страхи, невпевненість у собі, розширює здібності дітей до спілкування, збільшує діапазон доступних дитині дій з предметами. Одним з механізмів впливу гри є формування здатності дитини до довільної регуляції діяльності на основі підпорядкування своєї поведінки системі правил, що регулюють виконання ролі, а також правил поведінки в ігровій кімнаті [21, с. 59].

Саме гру в усій різноманітності її форм і видів вважають школою емоцій та людських стосунків;

Рухливі ігри досить важливі для всебічного розвитку дитини. Цінність їх не лише в тому, що вони розвивають рухи дітей, а й у тому, що спонукають малят бути активними, діяльними, міркувати, досягати успіху. Завдяки цим іграм увесь організм дитини втягується в роботу, в неї поліпшується травлення, стає глибшим дихання, зміцнюється нервова

система, виховуються такі риси характеру як дисциплінованість, стриманість тощо.

Значення рухливої гри для гармонійного розвитку дітей, проблеми впровадження її в практику роботи ДНЗ вивчають психологи та педагоги. Основоположник теорії фізичного виховання П.Ф. Лесгафт - надавав важливого значення рухливим іграм з правилами - як засобу розвитку само організованості, дисциплінованості дітей. Е.С. Вільчковський працював над проблемою використання рухливих ігор в різних вікових групах, організація та керівництво рухливими іграми з дітьми дошкільного віку. Психологи та педагоги Хухлаєва, Денисенко, Шишкіна, Вавилова, Колесникова, Лейкіна, Тимофєєва, Потехіна обґрунтували, розкрили, експериментально перевірили значення рухливих ігор для повноцінного розвитку та довели вплив рухливих ігор на розвиток у дітей основних рухів та рухових якостей. Таким чином, рухливі ігри є важливим засобом фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Соціальна функція. Рухлива гра не можлива поза спілкуванням. У ній формуються діяльність програми, вона потребує праці, бо в ній здійснюється її первинна імітація. Вона лежить в основі інтегральних процесів в суспільстві й разом з тим є спосіб самореалізації індивіда в спілкуванні і порівнянні з іншими. У рухливій грі найповніше реалізуються емоційні зв'язки між індивідами, здійснюється розподіл рольових функцій, який переноситься на всі сфери здійснення до діяльнісної і після діяльнісної взаємодії, і під час гри вони мають особливий статус. Саме рухливі ігри задовольняють природну потребу в рухах, сприяють розвитку характерних і важливих видів взаємовідносин; співпраця - допомога товаришам у грі та суперництво.

Одорочна функція. В основу рухливих ігор закладені природні рухи, які актевізують функціональний розвиток органів і ситем, стимулюють удосконалення функцій різних аналізаторів, нервових процесів, сприяють збереженню балансу між збуджувальними і гальмівними процесами. Рухливі

ігри заповнюють прогалини дефіциту рухової активності й підвищують загальну працездатність. Різноманітні рухи і дії в грі сприяють удосконаленню організму, зміцнюють його стійкість проти сприятливих умов зовнішнього середовища, впливають на загальний фізичний розвиток та на здоров'я організму.

Виховна функція. Через рухливі ігри здійснюється зв'язок фізичного виховання з моральним, розумовим, естетичним, духовним. Крім цього емоційна піднесеність у грі дозволяє: формувати життєво необхідні навички та уміння, які широко застосовуються в побутових умовах і трудовій діяльності; добиватися великої рухової активності, яка сприяє, засвоєнню і вдосконаленню найрізноманітніших рухових умінь і навичок; збагатити руховий досвід і вміння управляти тілом у складних умовах, що позитивно впливає на засвоєння техніки і тактики спортивних ігор; розвивати рухові якості (сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість); формувати систему знань, засвоєння яких сприяє підвищенню загальноосвітньої культури і дозволяє забезпечити свідому основу оволодіння різними видами рухової діяльності, що дає змогу оволодіти спеціальними знаннями з фізичної культури, біології, гігієни. Свідоме ставлення до гри стимулює особистість не тільки до репродуктивного, але і продуктивного мислення. Усвідомлення себе в грі збільшує ефективність навчання, допомагає швидше і легше сформувати себе в різних умовах нашого часу.

Моральна функція. Це специфічна людська риса, яка виявляється в багатстві духовного світу особи, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних і емоційних запитах, у її моральності. Значною мірою моральному розвитку сприяють національні рухливі ігри, які протягом багатовікової історії розвитку людства зазнали змін, набуваючи різного призначення. Особливості цих ігор зумовлюються широким спектром чинників: національними, релігійними й народними традиціями, структурою етнічних звичаїв і ритуалів, рівнем розвитку знарядь праці, військової техніки й стратегії.

Рухова активність - важлива умова всебічного розвитку дошкільників.

Кожен хоче бачити свою дитину здоровою, веселою, гарною, фізично розвиненою. Поряд із цілком природною турботою про чистоту її тіла, задоволення потреб у їжі дуже необхідно забезпечити потребу в рухах. З моменту народження дитина, яка нормально розвивається, прагне до рухів. Рухи здійснюють всебічний вплив на організм людини і цей вплив неймовірно вищий для дитячого організму, що росте й розвивається.[22, с. 76]

Рухова активність є природною біологічною потребою дітей. Не випадково Е.А. Аркін вважав значну рухливість малюка "його природною стихією".

Рухи є важливою складовою частиною будь-якого виду діяльності та багатьох психічних процесів. Постійний приток імпульсації, яка виникає під час м'язової діяльності, всебічно стимулює розвиток дітей у фізичному, сенсорному та інтелектуальному напрямку.[30, с. 88]

Необхідний обсяг рухової активності дітей є вирішальною гарантією виховання всебічно розвинутого підростаючого покоління.

У процесі фізичного виховання з'являються умови, які сприяють розвитку інтелекту, вихованню високих моральних, волевих якостей естетичного сприймання, формування позитивного емоційного фону щоденної дитячої діяльності.

Рухова активність - засіб повноцінного розвитку та підготовки дітей. Рухи належать до фундаментальних та складних явищ природи. З філософських позицій рух підкреслює діалектичну єдність живої і неживої природи. Рух звернув на себе увагу провідних вчених найрізноманітніших напрямлень. Цей феномен вивчали фізики (І. Ньютон, А. Енштейн), біологи (Ч. Дарвін, І. Мечніков), фізіологи (І. Сеченов, І. Папов, А. Уктомський, Л.А. Орбелі) психологи (Б.М. Теплов, А.Р. Лурія).

Особливе місце займає рух людини у дослідженнях вчених з фізичної культури і спорту (П.Ф. Лєсгафта, В.В. Горинського), спортивних кардіологів

(А. Дембо), а також у працях помітних спортивних спеціалістів (Н. Озоліна, В. Дьячкова, А. Новікова, Л. Матвеева, В. Зацірського).

Природа дала дитині вроджене прагнення до руху, наділивши дуже цінним почуттям - почуттям "м'язової радості", яке вона відчуває рухаючись.

Рівень розвитку основних рухових якостей - спритності, швидкості, витривалості дозволяє дитині успішно оволодівати руховими вміннями (бігом, стрибками, метанням) та спортивними вправами (ходьба на лижах, їзда на велосипеді, плавання). До перерахованих рухових якостей належить також і м'язова сила - здатність до прояву м'язових зусиль, від якої залежить правильність оволодіння рухами. Не маючи достатньої сили, не можна швидко чи довго бігати, плавати, ходити на лижах, високо стрибати, далеко метати. Міцна сильна дитина легко засвоює нові рухи, вона впевнена в собі, здатна переносити труднощі і навіть любить вправи з більшим навантаженням. Маленька дитина вже на першому році життя намагається ще несвідомо, за внутрішнім спонуканням вправляти свої м'язи доступними їй рухами. Спочатку вона махає руками і ногами, прагне повертатися зі спини на живіт, підтягуватися і підніматись, тримаючись за опору. Все це сприяє зміцненню м'язів, зв'язок та суглобів, розвиває координацію рухів, створює реальні можливості для швидкого оволодіння способами пересування - лазінням, ходьбою, бігом. Спостерігаючи за малюком, можна бачити, як він неодноразово присідає, пружинячи ногами, і цим рухом вправляє м'язи ніг. Жестами, мімікою чи криком малюк дуже наполегливо просить дорослого подати кинутий ним предмет (іграшку, м'яч) тільки для того, щоб знову його кинути. З кожним днем його рухи стають впевненішими, цілеспрямованішими, скорочуються непотрібні зусилля, зміцнюються м'язи. Тепер дитина може керувати своїм тілом. Від цього вона стає активнішою, самостійнішою. Подальший ріст сили розширює рухові можливості дітей, веде до появи нових рухів, удосконалюються вже наявні вміння.

Фізичний розвиток дітей та рухливість залежить від тих умов, у яких вони живуть, і запропонованого режиму.[22, с. 39]

Освітнє значення рухливих ігор полягає, насамперед, у чудовій можливості отримання дитиною нових системних знань про рухливих іграх, як засіб і метод фізичного виховання, самовдосконалення, про можливості своїх тілесно-рухових проявів у грі, самопізнанні.

Рухлива гра, її сутність являють собою для дитини практично перший вид індивідуальної та колективної діяльності, в якій бере початок формування не тільки фізичної, але й загальної культури особистості дитини.

У рухливій грі, її різних ситуаціях дитина має реальні можливості для пізнання свого внутрішнього «Я», для створення власних уявлень про свій вплив на середовище, про місце і ролі в колективі грають.

У ході ігор діти не тільки набувають, але і відображають вже наявний досвід осмислених і цілеспрямованих тілесних рухів, закріплюють думками і діями свої уявлення про зображуваних у ході гри вже знайомих, минулі події. Гра дає широкі можливості для пізнання за допомогою активної діяльності реального світу, впевненого входження дитини в світ соціуму.

У всі часи, в будь-яких суспільно-економічних формаціях рухливі ігри були і є найважливішим засобом підготовки підростаючого покоління до життя в співдружності з суспільством. Зростаючий дитина найбільш повно розвивається в умовах гри. Ігри своїм різноманіттям змісту обдаровують дітей новими термінами і поняттями як мовою спілкування, новими відчуттями, способами сприйняття середовища, новими уявленнями про неї.

Освітнє значення рухливих ігор полягає в широкій можливості комплексного впливу на формування інтелектуального потенціалу дитини, її здатності до аналізу й синтезу ситуаційних ігрових проявів, кмітливості, спостережливості. Гра пред'являє дитині безліч вимог, а значить, і розвиває здатність до зіставлення, узагальнення сприйнятого ззовні, в кінцевому рахунку, - до прийняття рішень, оцінки результату дії, його коригування, здатності робити висновки про результат діяльності.

В іграх розвиваються здібності до адекватної оцінки просторових, тимчасових і просторово-часових відносин, своєчасної реакції дитини на складну і відбулася ситуацію, на постійно мінливі умови гри, його оперативне мислення.

Системність застосування рухливих ігор дозволяє ефективно освоювати так звану " школу рухів, що охоплює специфіку найширшої сфери рухової активності людини. Насамперед - це різного роду переміщення людини в просторі і в часі, види ходьби, бігу, стрибків, лазаний, переползаний, перенесення вантажу, рівноваг і все це з предметами чи без них.

Змагальність, суперництво у рухливих іграх є прекрасними природними психофізичними стимуляторами розвитку рухових якостей, досягнення кондицій фізичної підготовленості дитини.

Важливе освітнє значення мають рухливі ігри, що проводяться в різні пори року, у різних природних умовах, що дозволяють дитині по-новому представити себе, свої дії в різних проявах середовища. Для грають ігри на місцевості є прекрасним засобом набуття знань про різних формах цивільної, професійної, військової і спортивної діяльності, вмінні застосовувати ці знання.[23, с. 19]

Спеціальну освітню функцію несуть національні народні рухливі ігри, які допомагають дітям у пізнанні їх специфічних особливостей і цінностей національної культури, що входять в неї обрядів, звичаїв, традицій.

У процесі підготовки та участі у рухливих іграх у дітей формуються знання у відповідності з роллю, функцією кожного в грі, чи то гравець в полі, ведучий, суддя, організатор, помічник або керівник. Це ж слід віднести до осягнення дітьми правил гри, умов її проведення, особливостей виявлення переможців, до формування здатності дозволу ігрових конфліктів. Все це створює реальні передумови для самостійної організації і проведення гри без участі дорослих на основі сформованих знань, а також на основі

попереднього цілеспрямованого вирішення освітніх завдань, отримання знань про іграх.

Виховне значення рухливих ігор, перш за все, ґрунтується на їхньому колективному характері, що зумовлює особистісні прояви та особливості колективних дій дитини. Колективні рухливі ігри покликані розвивати у дітей почуття товариства, відповідальності за власні дії, солідарність з діями партнерів і розділення відповідальності за їх дії. Особливо слід зазначити можливість формування в ході рухливих ігор здібності в доброзичливій оцінці вдалих ігрових дій суперників. Виховання у дитини жертвності власними інтересами заради інтересів команди є суттєвою можливістю рухливої гри.

Рухливі ігри пов'язані з чергуванням позитивних і негативних емоцій. Ця обставина зумовлює можливість навчання дітей управління емоціями, що пред'являє особливі вимоги до готовності педагога здійснювати цей фрагмент виховної роботи. Професійне керівництво ігровою діяльністю, поведінкою учасників гри є важливою умовою формування моральних, вольових і моральних якостей особистості дитини. Творчість, ініціативність, сміливість, рішучість, розсудливість, наполегливість, організованість - є ті риси особистості, які в повній мірі представляє можливість формувати рухлива гра. Участь у професійно організованій рухливій грі сприяє прояву творчості, знаходження оригінальних, нестандартних ситуативних рішень.

Рухлива гра змагального колективного характеру містить в собі можливість прояву цілеспрямованості, наполегливості, рішучості на шляху досягнення обумовленого грою результату. Важливо, щоб у дитини формувалися і загострене почуття необхідності індивідуальних ігрових дій, і почуття доцільності в конкретний момент гри саме колективних зусиль у досягненні мети. Властиве змагальній рухливій грі суперництво, ймовірно, але небажане вияв ігрової агресивності не повинні виступати причиною появи ворожості до суперників. Педагогу важливо антиципіровать,

передбачати можливість появи ігрових ексцесів і своєчасно їх усувати, а по можливості попереджати. [4, с 196]

Виховне значення рухливих ігор полягає в об'єктивній оцінці кожним гравцем його ролі у змісті та організації гри. Педагогічна майстерність організатора рухомої гри полягає в створенні уявлення про безперечну важливість кожної ролі учасника, про кожної виконуваної функції в організації і веденні гри. Успішне рольове, функціональне участь у грі має неодмінно супроводжуватися певним заохоченням і педагогом і партнерами. В той же час негативні характерні прояви повинні супроводжуватись адекватною оцінкою, несхваленням і, насамперед, партнерами по команді, що по виховному впливу більш ефективно, ніж іноді думка одного педагога.

Оздоровче значення рухливих ігор виражається в конкретному вплив застосування їх коштів на розвиток рухових якостей і досягнення кондиційного рівня фізичної підготовленості дитини. Технологічно вірне застосування цінностей рухливих ігор з обов'язковим урахуванням психофізичних особливостей дітей певного віку є важливою умовою сприятливого впливу на зростання антропометричних показників, досягнення оптимальних для віку весоростових показників, опорного та суглобово-зв'язкового апарату, м'язової системи дітей, їх постави, позитивного взаємовпливу практично всіх систем і функцій організму.

Рухливі ігри сприяють розвитку рухових якостей - сили, швидкості, гнучкості, витривалості, координованості (спритності). Примітно те, що специфіка спортивних ігор дозволяє розвивати рухові якості одночасно і комплексно. Різноманіття рухливих ігор дозволяє розвивати силу у всіх її проявах допомогою введення в зміст гри елементів, пов'язаних з демонстрацією статичної сили, власне сили і швидкісної сили.

Зміст більшості рухливих ігор будується на активних темпо-рідмових зміни рухових дій, на умовах швидкого і навіть миттєвого відповіді на зорові, звукові, тактильні подразники, сигнали. Обумовлені змістом гри нетипові переміщення в просторі, затримки або зупинки переміщень, інші дії з

предметами і без них, прискорені локомоції, ходьба, біг, пересування стрибками, спринтерські переміщення на короткі дистанції є блискучим засобом розвитку швидкості.

Для розвитку витривалості та її силовий, скоростносилової різновидів застосовуються рухливі ігри, в зміст яких вводяться цілеспрямовані за характером вправи, багаторазово і активно повторювані в процесі гри,

Гнучкість - найбільш важко розвивається рухове якість у рухливих іграх. Для її цілеспрямованого розвитку необхідно прояв творчості педагога, керівника, що пов'язано з введенням в зміст гри вправ, спрямованих на вияв активної і пасивної рухомості в суглобах, певні зусилля по досягненню її активного максимуму. Це, насамперед, нахили вперед, назад в сторону, повороти тулуба, ніг у різних вихідних положеннях, з обтяженнями різного характеру і без них, застосування різних снарядів і пристосувань.

Розвиток спритності, координованості рухів найбільш сприятливо в процесі занять рухливими іграми. Це обумовлено характерною специфікою безлічі рухливих ігор, заснованої на постійно і швидко мінливих умовах виконання рухових дій, зміну їх характеру. [4, С. 201]

Оздоровче значення рухливих ігор полягає в їх широкій змістовній можливості комплексного впливу на серцево-судинну, дихальну, м'язову і нервову системи. Відомо, що активна м'язова діяльність безпосередньо впливає на процеси метаболізму в організмі, активізацію білкового, вуглеводного, жирового і мінерального обміну речовин, розвиток функцій залоз внутрішньої секреції організму дитини.

Особливу розвивально-оздоровче значення рухливих ігор визначається їхнім впливом формується на нервову систему дитини. Гра як така, і тим більш рухлива гра завжди пов'язана з емоціями - зміною позитивних, у разі хорошого ситуаційного, проміжного і кінцевого результату, на негативні - при невдачах. Зміна емоцій засобами гри є важливим способом зміцнення нервової системи, розвитку в дитині самоврядності, контролю нервових проявів управління емоціями.

Емоційний фон гри багато в чому залежить від характеру і величини рухової навантаження, яка повинна бути оптимальною, цілком достатньою для переважання позитивних емоцій. У той же час плановане збільшення навантаження, її інтенсифікація є ефективними засобами адаптації організму дитини до ускладненим умов функціонування організму, його пристосовності до соціальних і природних факторів середовища. [6, с. 10]

Важливо знати, що специфіка рухливих ігор обмежує можливість точного регулювання навантаження на організм дитини. Це обумовлено тим, що зміст гри єдине для всіх учасників, як і умови її проведення. Разом з тим кожна дитина - індивідуальність, що по-своєму сприймається специфічне вплив гри. Стандартизована грою фізичне навантаження може викликати неоднозначні функціональні реакції в різних дітей, включаючи як позитивні, так і негативні. У зв'язку з цим ефект гри залежить від професійної підготовленості педагога, керівника, з розвиненою здатністю як управління навантаженням, так і оперативного, особистісно-спрямованого контролю її впливу на дитину. В іншому випадку наслідки недоліків у плануванні динаміки навантаження, її організації можуть привести дитину, так і групи дітей, до нервових зривів як наслідку впливу негативних емоцій.

Історично сформовані відносини суспільства до двох основних складових життєдіяльності - інтелектуальної і тілесно-рухової зумовило проблему і минулого і теперішнього століття. Це гіподинамія - гостра тілесно-рухова недостатність зростаючого організму дитини. Саме широке, масове і у всіх доступних формах використання рухливих ігор покликане надавати благотворний вплив на ліквідацію дефіциту рухової активності дітей.

Оздоровче значення рухливих ігор полягає в їх застосуванні в перервах між уроками, після уроків. При цьому слід враховувати принцип оптимального навантаження на організм учня в поєднанні з гігієнічними вимогами до занять фізичними вправами.

Рухливі ігри є визнаним цілющим засобом лікувальної фізичної культури в медичних реабілітаційних установах, цінністю адаптивної фізичної культури для дітей з обмеженими функціональними можливостями.

Таким чином, організуючи в іграх на занятті різну за характером діяльність дітей, вихователь тим самим теж регулює навантаження на учасників ігор. На них впливає також новизна гри, достатня кількість ігрового приладдя, різної бутафорії. Ці фактори і в першу чергу впливають на увагу й емоції, а потім і на загальний стан дитини, на емоційний фон її настрою. Для повного використання педагогічного та розвивального потенціалу рухливих ігор в практиці роботи з дітьми дошкільного віку за будь – яких умов, дотримуються певних правил (Додаток А). Під час організації рухливих ігор. [3, с. 58]

3. 3. Умови вибору та використання рухливих ігор в роботі з формування емоційного інтелекту дітей середнього дошкільного віку

Гра є не лише своєрідною діяльністю, але також значимим процесом внутрішнього перевтілення.

Основи поведінки формуються в дитинстві. В процесі різних видів діяльності діти ознайомлюються з елементарними нормами поведінки в колективі, набувають навичок спілкування з ровесниками і з дорослими. Спостереження показують, що діти, які не підкоряються вимогам дорослих в звичайній обстановці, сумлінно виконують їх під час гри. Додержуючись правил, вони вчаться стримувати свої емоції, викликані бажанням виграти і засвоюють норми поведінки. [21, с. 155]

Враховуючи значення рухливих ігор для всебічного розвитку дітей, вихователями найперше слід широко використовувати їх у процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Природно постає питання про доцільність вибору рухливих ігор для дітей дошкільного віку.

Дітей однаковою мірою приваблюють усі види ігор. Мова піде про ті ігри, які сприяють соціалізації дитини, вихованню її як особистості, сприяють розвитку навичок суспільної поведінки, ініціативи і самостійності тощо.

Структура даних ігор (ігор з правилами) дозволяє опосередковано керувати поведінкою дітей. Гравцеві здається, що він виконує ігрові дії і правила за своїм бажанням, насправді він виконує вказівки організатора, які сформовані у вигляді цікавого завдання або умов гри.

Коли хтось із дітей порушує правило, намагаючись швидше і без зусиль виграти, інші протестують проти цього і в наступних іграх діти виконують вимоги друзів.

Поступово діти привчаються оцінювати свої дії і вчинки. Дитина усвідомлює значення вчинків у процесі активного спілкування з дорослими і друзями під час ігор. Засвоївши критерії вимог до поведінки гравця, діти об'єктивно оцінюють вчинки своїх товаришів і правильно реагують на них. Також важливу роль у формуванні вміння дитини об'єктивно оцінювати свої дії відіграє колектив. Адже у взаєминах з колективом, іншими дітьми складається особистість дитини.

У середній групі діти починають цікавитися результатами своїх дій: точно влучати м'ячем у ціль, перестрибувати через "струмок"; пролізати в обруч, не торкнувшись його. Збільшення рухових умінь дає змогу проводити різноманітні ігри з метанням, стрибками, лазінням. {21, с. 160}

Протягом року зміст ігор, рухові завдання, правила і взаємодії дітей поступово ускладнюються. Якщо гра становить певні труднощі, її краще проводити з меншою кількістю учасників.

Надмірна рухливість дітей цього віку та їхнє невміння раціонально використовувати свої сили вимагають особливого підходу в дозуванні ігор. Вихователь стежить, щоб рухи чергувалися з короткочасним відпочинком. Навіть коротка пауза дає змогу дітям відновити свої сили і заспокоїтися після бігу або стрибків. У цей час діти обмінюються враженнями.

Загальна тривалість рухливої гри дошкільнят середньої групи 8 - 10 хв, кількість повторень 3 - 5 раз.

Велике значення рухливих ігор полягає в їх соціальних функціях. Саме рухливі ігри вперше вносять в життя дитини суворі вимоги до поведінки власне в тій діяльності, яка їм подобається. Цими вимогами є правила гри, яких за будь-яких умов треба дотримуватись, інакше дитина стає нечесним гравцем, який заслуговує на покарання. Це є прообразом складного дорослого життя, де потрібно підкорятися правилам, вміти вигравати і програвати. Дітям дошкільного віку це вдається не відразу, деякі з них прагнуть лише виграти, диктуючи свою волю, не узгоджуючи свої дії з товаришами по команді. Організатор повинен враховувати всі ці нюанси під

час проведення рухливих ігор, здійснювати індивідуальний підхід. Заняття іграми повинні сприяти вихованню дружби, чесності, свідомої дисципліни, відповідальності. На вибір рухливих ігор впливають вікові та статеві особливості дітей, їх фізична підготовка, кількість дітей і умови проведення гри. Рухливі ігри бувають суспільно ігрові і з поділом на команди. Для першого виду ігор часто потрібен ведучий, роль якого можуть виконувати діти. Це дітям подобається і організатор повинен слідкувати, щоб якомога більше гравців спробували себе в ролі ведучого.

Призначають ведучого різними способами: за призначенням організатора ігор, жеребкуванням, за бажанням гравців і звичайно за допомогою лічилок. Лічилки використовують двояко: або визначення ведучого відбувається останнім словом лічилки, або всі по черзі вибувають, аж поки не залишиться один, який і буде ведучим. Процес рахування теж споріднений із грою і подобається дітям, хоча вимагає тривалого часу.

Якщо рухливі ігри командні, то це вимагає поділу дітей на групи, організатор має слідкувати, щоб команди були рівносильними та рівномірно розподіляти дітей-лідерів, які часто під час ігор створюють конфліктні ситуації.

Важливим компонентом роботи з рухливими іграми є їх пояснення. Порядок пояснення наступний:

- назва гри та її коротка характеристика
- ролі гравців та їх вихідне положення
- хід гри і мета, якої повинні прагнути гравці
- чим закінчується гра
- правила, які необхідно сформулювати
- пояснити окремі складні і незрозумілі етапи гри
- умовні сигнали і команди для початку і закінчення гри. [4, с. 139]

Організатор під час гри повинен суворо слідкувати за дотриманням правил. Після закінчення гри керівник оголошує її результати, в яких враховується не лише швидкість, але і якість виконання завдань. Специфіка

рухливих ігор полягає в тому, що не зважаючи на їх повторюваність для гравців, вони завжди відбуваються ніби вперше, оскільки утворюють щоразу нові ситуації. І кожен раз для одного – це успіх, перемога, для іншого невдача, поразка, іншими словами пізнання себе і своїх можливостей.

Дуже важливо вміло дозувати навантаження в грі. Адже надмірна емоційність під час гри заважає дітям контролювати свій стан. Коли з'являються симптоми втоми (пасивність, порушення точності і контролю дій, блідість тощо), потрібно зменшити навантаження. Регулювати його можна різними способами: скоротити тривалість, ввести перерви тощо.

Закінчувати гру потрібно своєчасно. Затягування може призвести до зниження інтересу в гравців, їх перевтоми. Щоб уникнути цього, потрібно вкластися в час, відведений для гри.

Під час вибору рухливих ігор враховуються певні вимоги:

- ігри добираються відповідно до педагогічних завдань.
- вихователь керується програмою виховання дітей дошкільного віку, де наводяться приклади типових ігор, визначено переважаючий рух у цілій грі.
- чітко визначається, які вміння і навички в цій грі закріплюються, які фізичні якості розвиваються, яка виховна мета реалізується. [30, с. 149]

Під час вибору рухливої гри зважають на рухову підготовленість дітей, їх руховий досвід, інтереси дітей та уподобання. Зміст гри має бути доступний дітям, відповідати їх інтересам, нагадувати цікаві явища навколишнього середовища. Крім цього, рухи, які діти виконують у грі, мають бути добре засвоєні.

Пристаючи до добору рухливих ігор для роботи дітьми дошкільного віку, необхідно виходити із знань основних психологічних закономірностей розвитку дитини в різні періоди дитинства, так і врахування індивідуальних особливостей конкретної дитини. Діти в цьому віці ще відмічаються підвищеною збудливістю, емоційністю, достатньо швидкою втомлюваністю. Тому поряд з розвиваючими, навчаючими іграми необхідно використовувати

ігри, які сприяють розслабленню, зняттю напруги. Так для розвитку у дитини пам'яті та уваги, умінню сконцентруватися можна запропонувати вправу «Знайди іграшку, що зникла», де на столі перед дитиною шикуються 5-6 іграшок, їй пропонується декілька хвилин подивитися на них і відвернутися. Коли дитина відвернулася, дорослий ховає одну з іграшок, після чого їй пропонується вгадати, яка іграшка схована. [9, 14]

Під час вибору рухливої гри враховують її місце у режимі дня.

Включають ігри і до складу різних організаційних форм роботи з розвитку дітей: ранкової гімнастики, фізкультхвилинки та фізкультпаузи, заняття з фізичної культури, фізкультурних розваг та свят, пішохідних переходів. Для ранкової гімнастики можна інколи добирати ігри малої рухливості. Для фізкультхвилинок добирають ігри середньої рухливості, це можуть бути хороводні ігри, з римованим текстом. Для фізкультпауз - ігри малої, середньої та великої рухливості. На заняттях з фізичної культури рухливі ігри можна використовувати на початку заняття у вступній частині - це ігри, які містять рухові дії для розвитку уваги, організованості та навичок з перешикуванням. В основній частині - ігри великої рухливості з максимальним навантаженням з основним рухом, що не був запланованим на занятті. У прикінцевій частині - малорухливі ігри.

Висновок з розділу 2

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми показав, що питання ролі гри у психічному розвитку дитини дошкільного віку є актуальним і займає чільне місце в роботах відомих науковців (Ф.Шіллер, Г.Спенсер, В.Вундт),

Гра – це перша діяльність, якій належить особлива значна роль в психічному розвитку дитини, у формуванні її якостей і її внутрішнього світу. Численні дослідження акцентують увагу наукової спільноти на взаємозв'язку використання ігор в роботі з дітьми дошкільного віку та формуванням їх емоційного інтелекта.

Гра є відтворенням відносин і діяльності дорослих, допомагає з'ясувати, як дитина уявляє собі дорослих, сенс їхньої діяльності та відносини з іншими людьми. Дитяча гра – засіб для з'ясування тих об'єктивних стосунків, у яких реально живе дитина та опанування енергією власних емоцій, надання їм вірного значення та сенсу.

В умовах гри діти краще опановують власні та розуміють чужі емоції, вчать їх ідентифікувати, вербалізувати та опановувати. У грі діти відтворюють дії і відносини дорослих людей, вступають між собою в різні стосунки, необхідні для формування в дитини певних якостей особистості.

Отже, аналізуючи емоційну сферу дошкільників можна сказати, що саме розвиток емоційного інтелекту дошкільника є важливим у сучасному виховному процесі. Повноцінне формування емоційної сфери дошкільника не може позитивно реалізовуватися без засобів впливу на неї.

Рухливі ігри сприяють корекції і активізації пізнавальних процесів комунікативної функції дітей; активізації творчих проявів; вилученню чинників тривожності із освітнього середовища; стимуляції рухових функцій; розвитку та корекції сенсорних процесів і сенсорних здібностей; розвитку інтелектуальних здібностей та уяви; розвитку вербальних невербальних комунікативних навичок тощо; підпорядковують свою поведінку системі правил.

Вибір типу рухливих ігор для роботи з формування емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку потребує ретельного підходу з урахуванням вікових, особистічних та соціальних характеристик дитячого колективу або особистісних характеристик конкретної дитини.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу педагогічної та методичної літератури з досліджувальної проблеми, нами було встановлено:

- питання значення рухливої гри, її роль та умови використання використання у педагогічному процесі, вплив на загальний розвиток дошкільника, методи проведення та керівництва рухливою грою належним чином розглянуте в методичній літературі;

- рухливі ігри мають історичні та соціальні витоки, і зберігають свій педагогічний та виховний потенціал, акумулюючи досвід попередніх поколінь та здобутки сучасних науковців, що пропанують оновлення змісту та форм проведення рухливих ігор, нові сфери їх застосування в педагогічному процесі дошкільця;

- значення рухливої гри як засобу формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку та здійснення соціалізації дітей, є незаперечним і представлено в роботах науковців різних часів та країн;

В ході нашої роботи теоретично досліджено можливості розвитку емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку засобом рухливих ігор. Для реалізації поставленої мети роботи, в першому розділі було проведено теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку.

Було з'ясовано, що останнім часом проблема емоційного розвитку дітей дошкільного віку все частіше привертає увагу педагогів і психологів. Теоретичні і практичні розробки в галузі вивчення особливостей формування та розвитку емоційної сфери дітей середнього дошкільного віку розглянуті в даній роботі, дають можливість зрозуміти: створення емоційного добробуту комфорту впливає практично на всі сфери психічного розвитку, - чи то регуляція поведінки, чи когнітивна сфера, або оволодіння дитиною засобами і способами взаємодії з іншими людьми, поведінки в групі однолітків, засвоєння і оволодіння їм соціальним досвідом.

Емоційна сфера займає центральне місце в особистісному розвитку дитини. У зв'язку з цим, проблема емоційного неблагополуччя у дітей, незважаючи на давню історію, не втрачає своєї актуальності.

У дітей середнього дошкільного віку добре розвинені такі емоції, як заздрість, гнів, страх, переляк, сором, радість, любов, збентеження і сором'язливість. Це той період, в який діти можуть розвинути свій емоційний інтелект, знайти так звані хороші емоційні звички – навички, пов'язані з отриманням і проявом емоційних станів, познайомитися зі способами зняття напруги і управління емоціями. Накопичені в цей період навички мають вирішальний вплив на все подальше життя людини.

Емоційний інтелект представляє складне інтегративне утворення, що включає сукупність когнітивних, поведінкових і емоційних якостей, завдяки яким відбувається усвідомлення, розуміння і регуляція своїх емоцій і емоцій оточуючих, що впливають на особистісний розвиток і міжособистісну взаємодію, тому розвиток емоційного інтелекту, в основному, включає роботу над цими компонентами. Рівень розвитку емоційного інтелекту і його особливості залежать від наступних факторів: когнітивні здібності, уявлення про емоції, особливості емоційного реагування.

В педагогіці існує чимало засобів, які допомагають вплинути і розвивати саме емоційну сферу дошкільників та формувати їх емоційний інтелект. На сьогоднішній день існує тенденція до зростання кількості дітей дошкільного віку з проблемами у соціально-емоційному та інтелектуальному розвитку. Постає проблема надання ефективної психолого-педагогічної допомоги дітям. Тому зростає інтерес до поширення сфери використання ігор, як провідної діяльності дітей середнього дошкільного віку та універсального методу вільного самовираження дитини та гармонізації тих сторін особистості, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів.

Використання рухливих ігор в практиці роботи з розвитку емоційної сфери дошкільників допомагає дитині долати бар'єри тривожності і страхів,

ставати більш розкритою та відкритою, в той же час помічати емоційні реакції партнерів у соціальній взаємодії та складати належний продуктивний алгоритм поведінки. Слід додати, що на таких заняттях діти, по-перше, вчаться усвідомлювати свої відчуття, емоції, спонукання, спрямування та бажання, по-друге, переборювати власні страхи і тривоги, а по-третє, поступово оволодівати «тілесним усвідомленням».

Таким чином, підводячи підсумок роботи, ми можемо сказати, що саме розвиток емоційного інтелекту дошкільника є важливим у сучасному виховному процесі. Повноцінне формування емоційної сфери дошкільника не може позитивно реалізовуватися без засобів впливу на неї.

В умовах гри діти краще опановують власні та розуміють чужі емоції, вчаться їх ідентифікувати, вербалізувати та опановувати. У грі діти відтворюють дії і відносини дорослих людей, вступають між собою в різні стосунки, необхідні для формування в дитини певних якостей особистості.

Вибір типу рухливих ігор для роботи з формування емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку потребує ретельного підходу з урахуванням вікових, особистісних та соціальних характеристик дитячого колективу або особистісних характеристик конкретної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бурова А. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2010 256 с.
3. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри / О. Л. Богініч. – К.: Логос, 2003 – 140 с.
4. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей 5-10 років у закладах освіти / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Запоріжжя: ЗОППО, 2006 – 228 с.
5. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти / Н. В. Гавриш // Вісник Дніпропетровського ун-ту економіки та права ім. Альфреда Нобеля. Серія “Педагогіка і психологія”. — 2011. — № 1 (1). — С. 16–20. URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/...1/3.pdf
6. Гончаренко А. М. Граємо разом – з іграшками та без них / А. М. Гончаренко // Дошкільне виховання. –2014. – № 2. – С. 10-12.
7. Д. Гоулман, Емоційний інтелект. – Х.: Віват, 2019. Дж. Медіна, Правила розвитку мозку дитини. – К.: Наш Формат, 2015.
8. Гра дошкільника: теорія і практика. Дайджест 5 / Упор. Г. І. Григоренко. – Запоріжжя ТОВ «ЛПС», 2007. – 196 с. 4. 2. Кудикіна Н.В. Теорія ігрової діяльності: моногр. / Н.В. Кудикіна. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 236 с.
9. Дерев’янка С.П. Методичні засоби діагностики емоційного інтелекту / С.П.Дерев’янка // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки. – 2015 – Вип. 128 – С. 95-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchdpu_PN_2015_128_23
10. Закон України «Про дошкільну освіту» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 49, ст.259

11.

12. Ігрова діяльність у дошкільній освіті п'ятирічних дітей (педагогічний супровід до програми «Дитина») : навч.-метод. посіб. / [Г.В. Беленька та ін. ; за заг. ред. Н.В. Кудикіної] ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Пед. ін-т. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 219 с. – Бібліогр. в кінці розд. – 230 с.
13. Козіна Л. Я вчуся керувати собою //Психолог. – 2006. – № 21. – С. 3-7.
14. Колісник Л.О. Проблема діагностики емоційного інтелекту // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України / за ред. С.Д.Максименка, Л.А. Онуфрієвої. - Вип. 26 – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014 – С. 278-295.
15. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) / О. Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 255 с.
16. Кудикіна, Н. В. Теоретико-методичні засади організації ігрової діяльності [Текст] / Н.В. Кудикіна // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної і початкової освіти : навч.-метод. посіб. / за ред. Г.С. Тарасенко. – К. : ВД «Слово», 2010. – 320 с.
17. Мойзріст О.М. Вивчаємо особливості емоційного стану дитини О.М. Мойзріст // Практичний психолог: дитячий садок. – 2017 – № 9, – С. 15- 26.
18. М. М. Шпак. Становлення емоційного інтелекту в дошкільному віці як передумова його розвитку в молодшого школяра. // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». Випуск 4. 2016. С. 196. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7520/1/20.pdf>
19. Національна доктрина розвитку освіти.URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
20. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально-методичний посібник / За ред. Г. С. Тарасенко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 320 с.
21. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / 2-ге вид., зі зм. та доп. / авт.- упор. А. П. Бурова. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 296 с.

22. Павелків Р. В. Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку // Дитяча психологія: навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. - К. : Академвидав, 2011. – 373 с.
23. Пангелова Н. Е. Формування гармонійно розвинутої особистості дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання: монографія. Переяслав - Хмельницький, 2013 - 432 с.
24. Пашко Т.А. Емоційний інтелект як складова професійної компетентності керівника / Т.А. Пашко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.Д. Драгоманова. – Серія 12: Психологічні науки. – 2008. – № 21 (45). – С. 161-167.
25. Поніманська Т. Дитина і соціум / Т. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2004 – № 8 – С. 4–6.
26. Поніманська, Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Тамара Іллівна Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.
27. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те вид. перер. Київ: ВЦ «Академія», 2018 - 408 с.
28. Про дошкільну освіту. Закон України № 2628-III від 11.07.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.
29. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
30. Рунова М. С. Рухова активність дитини М. С. Рунова. – Харків : Ранок, 2007 – 192 с.
31. Розвиток емоційного інтелекту дошкільників: практичні рекомендації – Голота А. С. <https://ispp.org.ua/2021/02/22/rozvitok-emocijnogo-intelektu-doshkilnikiv-praktichni-rekomendacii-golota-a-s/>
32. Система роботи з психофізичного розвитку дитини / [авт.-упор. В. В. Єфремова]. – Тернопіль : Мандрівець, 2006 – 160 с.

33. Філіпова І. Емоційний інтелект як засіб успішної самореалізації /
34. І. Філіпова // Соціальна психологія : Український науковий журнал. – 2007 – № 4 – С. 68-79.
35. Шуть М. Школа ігромайстерності. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Правила регулювання ступеню навантаження учасників рухливих ігор.

Є показники в стані дітей, які свідчать про те, що навантаження на учасників гри перевищило допустимі межі: поява рясного поту, прискорене дихання, серцебиття, покашлювання, деавтоматизація навичок добре засвоєних рухів тощо.

Такий стан виникає, якщо в грі задавався надто швидкий темп рухів, або коли паузи після безперервного бігу чи підстрибування були недостатні для того, аби діти добре відпочили і відновили свою працездатність. Перевтому може викликати і надто довга тривалість гри або надмірна емоційність гравців під час участі в грі.

Регулюючи темп рухів у грі, треба враховувати, що він повинен узгоджуватись з такою життєво важливою функцією, як дихання. У дошкільників дихання відносно поверхневе, і помірний темп рухів є найсприятливішим для глибоких вдихів і видихів. Ось чому дуже швидкі рухи в іграх дошкільників є неприпустимими.

Рекомендується безперервний біг або підстрибування в іграх дозувати приблизно в таких розмірах:

- *біг*: у молодшій групі - 6-8 сек., у середній - 15 - 20 сек., у старшій 25 - 30 сек.;

- *паузи, стримування*: в молодшій групі - 4--6 раз, у середній - 8-10 раз, у старшій - 10 - 14 раз.

Загальна тривалість ігор допускається: до 5 - 6 хв. у молодшій групі, 6 - 8 хв. у середній і 8 - 10 хв. - у старшій групі і регулюється залежно від певних умов.

Так, узимку, коли ДІТЯІМ заважає рухатись зимовий одяг і взуття, тривалість та навантаження зменшуються, тривалість перерев – збільшується. Влітку, коли температура повітря досить висока, також треба зменшувати навантаження в грі або переносити її на прохолодніший час дня.

Різноманітна щодо свого характеру діяльність в іграх сприяє підтриманню бадьорого стану у дітей, тому слід включати в одне заняття ігри з різними рухами: одна гра, наприклад, відзначається більшою рухливістю і включає біг з ловінням в іншій, навпаки, є спокійна ходьба.

Часте використання нових ігор, надлишок у них різного приладдя, масок стомлює і надто збуджує дітей, тому кількість та якість обладнання має бути мінімальною, що, в свою чергу, спонукає дітей використовувати предмети – замітники, активізувати уяву, творче мислення тощо.

Порівняльна схема класифікації ігрових методик

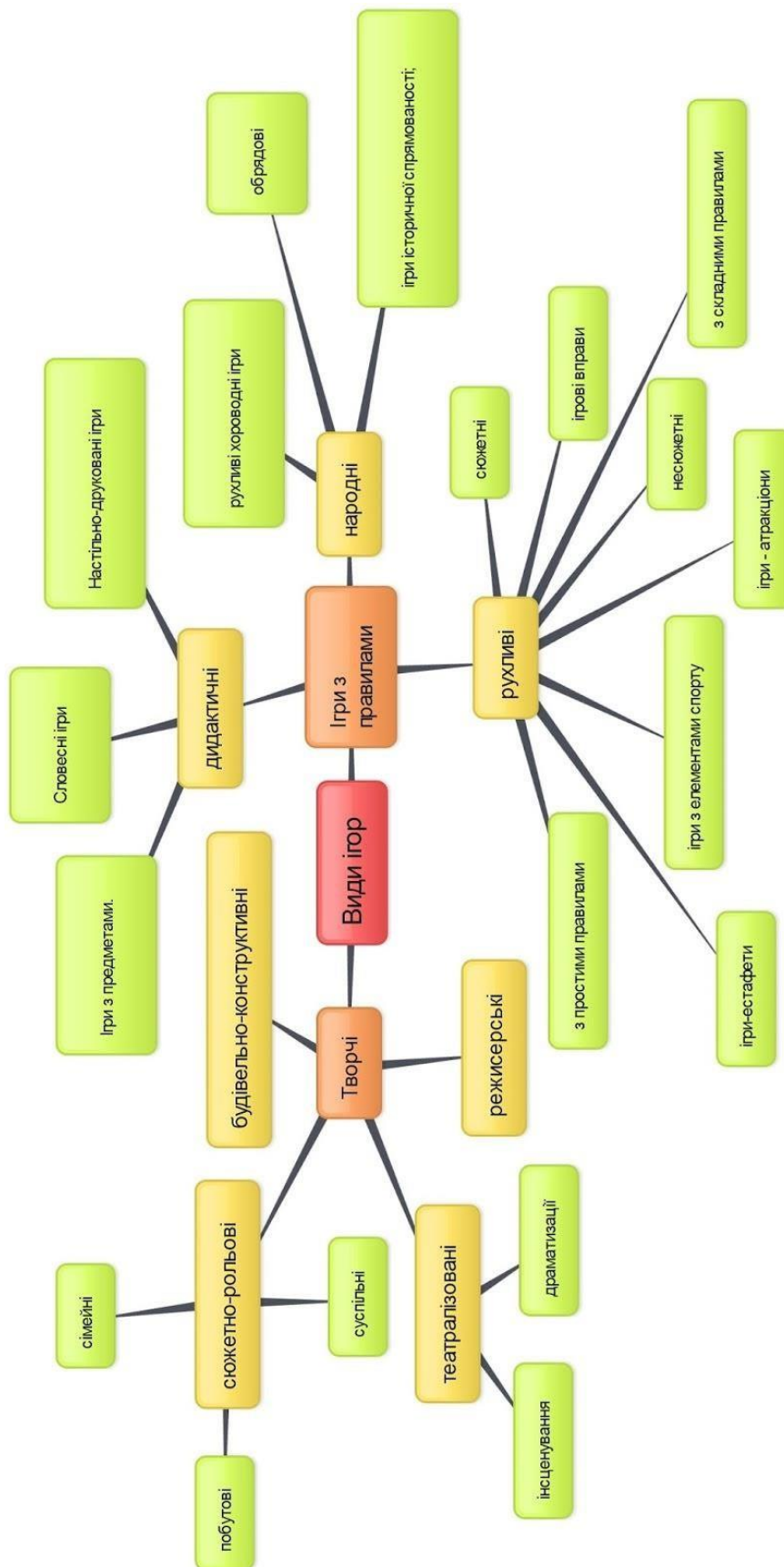
(за В. Андроновим та Н. Ветлугіною).

https://yandex.fr/images/search?text=класифікаціядитячих%20рухливих%20ігор&img_url=https://files2.fslide2fx%2fx7YFNBTkle4S12nuGozqJij6Rwp8UbVHsgdC5rM3m%2Fslide-16.jpg

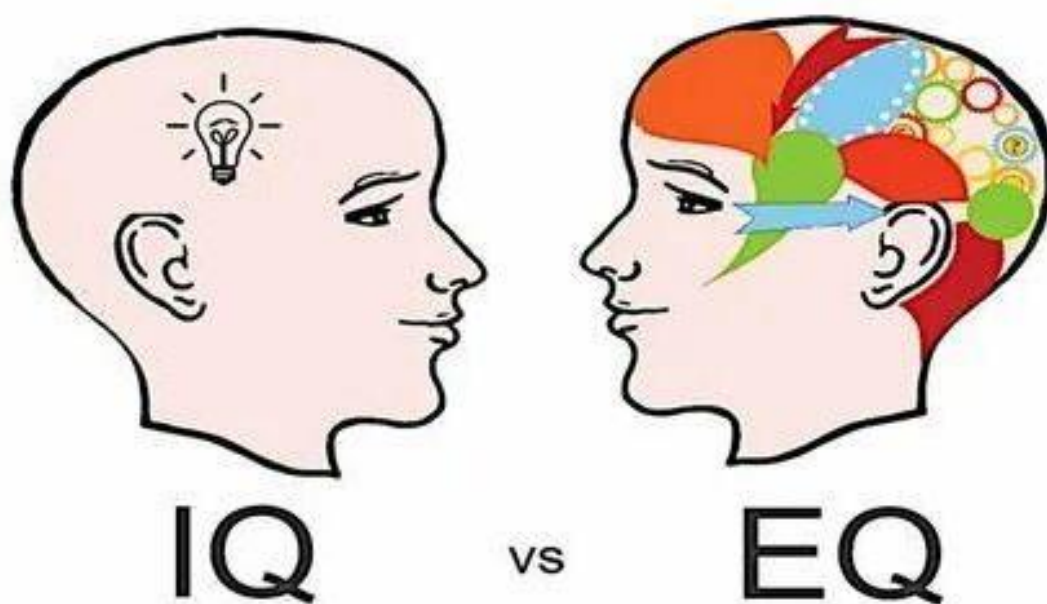
Класифікація дитячих ігор

http://marinalysenko199428.blogspot.com/2016/11/blog-post_28.html?m=1

created with www.bubbl.us

Види інтелекту: IQ та EQ

ЗБІРКА РУХЛИВИХ ІГОР
з розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку.

ЗБІРКА
рухливих ігор
для розвитку емоційного інтелекту дошкільників.

Укладач:
студентка ЗДОм – 16 Полегенько О.

Керівник:
сп. викладач Чулошнікова М. О.

1. «КЛУБОЧОК»

(для дітей з 4 років)

Мета: формування комунікативних навичок дошкільників, напрацювання навичок соціальної взаємодії, (гра корисна у компанії малознайомих між собою дітей), розвивати навички спілкування і адекватної оцінної діяльності, створювати позитивний емоційний настрій, сприяти згуртуванню дитячого колективу.

Обладнання: клубок яскравих міцних ниток, бажано товстих, - аби зорозово можна було спостерігати за шляхами налагодження міжособистісних контактів між гравцями.

Хід гри: Діти сідають у коло. Ведучий, тримаючи в руках клубочок, обмотує нитку навколо свого пальця, і першим задає будь-яке питання, спрямоване на привертання уваги або знайомство з кимось з гравців. Задаючи питання, ведучий кидає клубочок до рук тому учаснику гри, хто його зацікавив та до кого адресоване запитання. Наприклад: «Як тебе звуть?», «Чи хочеш ти зі мною товаришувати?», «Скільки тобі років?», «Що ти любиш?», «Чого ти боїшся?», «Чи є в тебе домашня тваринка» та інші.

Гравець ловить кинутий йому клубочок та відповідає на задане питання. Після цього обмотує нитку навколо свого пальця, відповідає на запитання, а потім ставить вже своє запитання наступному гравцю. Таким чином, наприкінці гри клубочок повертається ведучому.

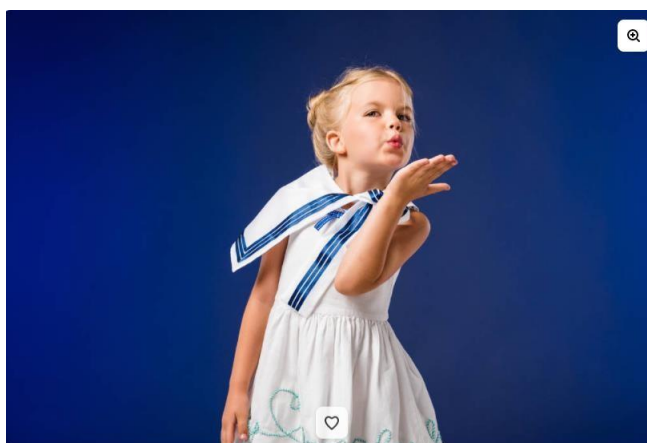
Усі бачать нитки, що пов'язують учасників гри в одне ціле, визначають, на що фігура схожа, багато дізнаються одне про одного, гуртуються.

Примітка: якщо ведучий змушений допомагати дитині, яка зникла та не наважується задати питання та кинути комусь клубочок, то гравець тимчасово повертає клубочок ведучому. Ведучий, приймаючи при цьому клубочок собі назад, підказує гравцеві варіанти запитань, і знову кидає його до рук дитини.

В результаті можна побачити дітей, які мають труднощі у спілкуванні, - у ведучого з ними будуть подвійні, потрібні зв'язки нитками.

2. «ВІТЕР ДМЕ НА...»

(для дітей 4-5 років)

Мета: розвивати самоконтроль і саморегуляцію щодо свого емоційного стану; вчити дітей визначати та оцінювати свій емоційний стан, а також адекватно реагувати на емоційний стан інших людей, вчити дітей

свідомо регулювати свою поведінку і емоційний стан, знайомити дітей з різними способами коригування свого стану.

Обладнання: хустинки або шалики для зав'язування очей на етапі ускладнення гри.

Хід гри: Спочатку всі учасники гри можуть вільно розглядати одне одного, їх очі не зав'язані, вони стоять обличчями одне до одного, взявшись за руки та утворюючи коло. Для кращого огляду всіх учасників, коло гравців рухається, утворюючи хоровод. Ведучий – в центрі кола. зі словами «Вітер дме на...» ведучий починає гру.

Промовляються фрази «Вітер дме на того, в кого біляве волосся», - діти миттєво мають розчепити руки, вийти з хороводу і згуртуватися в групки за названою ознакою: біляві, блакитноокі, з веснянками на ночі, з короткими зачісками або косам.

Аби учасники гри якомога більше дізналися одне про одного, питання можуть бути такими: «Вітер дме на того, у кого... є сестра», «...хто любить тварин», «...хто наколи не плаче», «...у кого багато друзів», «...хто любить ласувати фруктами», «...кого звати Оленка» тощо.

Наступний етап ускладнюється, в змісті питань мають бути такі, що стосуються емоційного стану дітей: «Вітер дме на того, хто зранку був похмурий» (розказував нам кумедну історію, завжди радісно посміхається нам зранку, вирішує суперечки без бійки, тощо). Діти гуртуються навколо тої дитини, яка відповідає характеристиці ведучого.

Після того, як діти достатньо ознайомилися одне з одним, обирається один з гравців, якому хустинкою зав'язують очі та промовляють завдання: «Вітер дме на того, в кого кучеряве волосся» («На лобі чубчик», «На носі окуляри»). Гравець залишається стояти на місці, до нього по черзі підходять інші діти, і він навпомацки визначає гдинину з названою ознакою, потім називає її ймення.

Примітка: ведучого необхідно міняти, даючи можливість всім учасникам задавати хід гри та керувати перешикуванням гравців.

3. «СЛУХАЄМО ТИШУ»

Мета: розвивати самоконтроль і саморегуляцію щодо свого емоційного стану; зняття м'язової напруги; набуття навичок з в концентрації уваги; опанування вмінням керувати своїм емоційним станом.

Обладнання: засіб для безшумного подання сигналу до завершення одного етапу гри (прапорець, хустинка, «чарівна паличка», тощо). Засоби для шумового подання сигналу: свисток, бубон, брязкальце, тощо.

Хід гри: за першим сигналом ведучого (плесканні в долоні, удар бубна, звук свистка, бубонця, двіночка тощо), діти починають стрибати і бігати по кімнаті, тупотіти і плескати в долоні.

За другим сигналом гравці повинні швидко присісти навпочіпки або сісти на стільці і прислухатися до того, що відбувається навколо. Потім можна обговорити, які звуки дітям вдалося почути.

Примітка: на етапі ускладнення гри сигнали подаються за допомогою беззвучних предметів, потім – мімікою.

4. «ПЕРЕДАЙ ПО КОЛУ»

Мета: сприяти формуванню дружнього колективу; вчити діяти узгоджено; відчувати емоції одне одного, здійснювати емоційну підтримку членам команди, переживати за спільний успіх або невдачу, розвивати координацію рухів і увагу.

Обладнання: предмет – замітник, який за сюжетом гри «перетворюється» відповідно до ігрового завдання в м'яч, гарячу картоплю, колючого їжака, холодну крижинку, слизьку медузу, сердитого рака, тендітну кульбабку, крихітну піщинку, тощо.

Хід гри: діти сідають в коло. Педагог стає в центрі кола та передає по колу уявний предмет: гарячу картоплю, крижинку, жабу, піщинку та інш. Оголошується завдання: передавати предмет відповідно до його

характеристик, але якомога швидше, бо «крижинка» – розтане, «рак» вщипне, «картопля» обпече долоні.

Предмет повинен пройти все коло і повернутися до того гравця,кому до рук першому потрапив предмет від ведучого. При цьому - не змінившись (картоплина не повинна охолонути, крижинка – розтанути, піщинка – загубитися, жаба – поскакати).

Як тільки предмет пройшов повне коло, гравець повинен швидко встати на рівні ноги, підстрибнути ті жестами або рухами проілюструвати той «предмет» - показати, як «тане крижинка», «облітая кульбабка», тощо.

Після цього гра повторюється.

5. «КРИВЛЯЛКИ»

Мета: вчити дітей визначати та оцінювати свій емоційний стан, а також адекватно реагувати на емоційний стан інших людей; закріпити поняття «настрій»; вправлятися в засобах мімічного зображення емоцій, вмінні вгадувати невербалізовані емоції одне одного, здійснювати емоційну підтримку одне одного, підтримувати дружні стосунки з однолітками, тощо.

Обладнання: люстерко, картки або фотографії різних емоцій.

Хід гри: дітям демонструють картки з зображенням емоцій. Далі картки розкладаються на столі зображенням донизу, діти навміння обирають по одній картці та знайомляться з тією емоцією, що зображено на їх картці. Потім розбиваються по парах та стають навпроти одне одного на відстані 1 – 1, 5 метрів. По черзі демонструють одне одному мімікою та жестами ту емоцію, що зображено на її картці, а потім вгадують емоцію свого напарника. Як тільки емоція вгадані вірно, напарники підбігають одне до одного, обіймаються, потискають руки та разом виконують жартівливий танець.

6. «ЗАРЯД БАДЬОРОСТІ»

Мета: корегувати фізичний та емоційний стану доступними для дітей дошкільного віку засобами, допомогти дітям впоратися з почуттям втоми, поліпшити настрій. Розвивати самоконтроль і саморегуляцію щодо свого емоційного стану, інтерес дітей до вивчення самих себе, навички спілкування і адекватної оцінної діяльності, навички релаксації, керування власними емоціями.

Обладнання: наголовники з зображеннями електронів.

Хід гри: діти сідають на підлогу, двома пальчиками (великим і вказівним) беруться за мочки вух і масажують їх круговими рухами 10 разів в одну сторону і 10 разів в іншу, примовляючи: « Мої вушка чують все! »

Після цього діти опускають руки і струшують ними.

Ставлять вказівний палець між брів над носом. Масажують цю точку також по 10 разів в кожну сторону, примовляючи: «Прокидайся, третє око!"

В кінці вправи струшують руки.

Збирають пальці в жменьку і масажують точку, яка розташована внизу шиї, зі словами: «Я дихаю, дихаю..».

Похлопують відкритими долонями себе по колінах, плечах, грудях, промовляючи «Я злечу, злечу, злечу!!!!», потроху підводячись на рівні ноги, а потім, помахуючи руками, «злітають» - зображуючи ракету, метелика, джмеля, літак або птаха. За сигналом вихователя «польоти» завершуються, діти повертаються на свої місця.

7. «ПУСТОТЛИВІ ЕЛЕКТРОНИ»

<https://infourok.ru/metodicheskaya-razrabotka-razvitie-emocionalnoj-sfery-u-detej-srednego-doshkolnogo-vozhra-ost-4478383.html>

Мета: сприяти згуртованості колективу, вчити працювати в групі, спілкуватися з однолітками, спільно приймати рішення.

Обладнання: картки з великим чітким зображень цифр від 1 до 5.

Хід гри: учасники вільно рухаються по приміщенню. За сигналом ведучого їм необхідно об'єднатися в групи. Кількість гравців в групі

залежить від того, скільки разів ведучий плесне в долоні (можна показати картку з цифрою). Якщо число учасників в групі не збігається з оголошеним, група повинна сама вирішити, як виконати умову гри.

8. КОМПАС

Мета: формувати здатність контролювати і регулювати зовнішні прояви емоцій і почуттів, емпатію, вміння довіряти та довірятися одне одному в команді.

Обладнання: засіб для подавання сигналів під час руху «паровоза».

Хід гри: діти шикуються паровозиком. Кладуть руки на плечі тому, хто стоїть попереду. Очі у всіх закриті, крім того, хто стоїть на чолі «паровозика». Ведучий бере за руку першого учасника, подає сигнал до початку руху, и проводить «паровоз», змінюючи напрямок, - так, аби «паровоз» знаходився в безпеці, а діти вчилися довіряти один одному.

9. «СЕКРЕТ»

(для дітей з 5 років)

Мета: розвивати самоконтроль і саморегуляцію щодо свого емоційного стану, інтерес дітей до вивчення самих себе, навички спілкування і адекватної оцінної діяльності, навички релаксації, керування власними емоціями.

Обладнання: дрібні безпечні предмети привабливого вигляду, що вміщаються в дитячу долоньку.

Хід гри: всім учасникам ведучий роздає по «секрету» з гарної скриньки (гудзик, намистинку, брошку, старий годинник і т. д.) Гравець кладе предмет в долоню і затискає кулачок. Учасники вільно розходяться по приміщенню, мовчки (мімікою, жестами) натякаючи, що в них у руці є щось особливе. Приваблюючи увагу інших гравців таким чином, зваблюючи їх цікавість, гравці в той же час мають визначити іншого гравця, до якого їх інтерес є найбільш палким, і знайти засіб умовити його показати йому свій секрет.

Примітка: ведучий стежить за процесом обміну секретами, допомагає найбільш боязким порозумітися з кожним учасником.

10. «РУКАВИЧКИ»

(для дітей з 5 років)

Мета: сприяти згуртованості колективу, вчити працювати в групі, спілкуватися з однолітками, спільно приймати рішення.

Обладнання: вирізані з паперу рукавички, кількість пар дорівнює кількості пар учасників гри.

Хід гри: ведучий розкидає рукавички з однаковим орнаментом, але не розфарбовані, по приміщенню. Діти блукають по залі. Знаходять свою «пару», відходять у куточок і за допомогою трьох олівців різного кольору намагаються, якнайшвидше, розфарбувати однаково рукавички.

Примітка: ведучий спостерігає, як організують спільну роботу пари, як ділять олівці, як при цьому домовляються.